

EWA ZAJDLER
EWA TOKARSKA

KOMUNIKACJA W KONTEKŚCIE EPIDEMII COVID-19.
CZĘŚĆ 2: SUGESTYWNOŚĆ LEKSYKALNA.
ANALIZA DYREKTYWNYCH AKTÓW MOWY
W WYBRANYCH KOMUNIKATACH
MINISTERSTWA ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ TAJWANU*

Abstrakt. Tematem artykułu jest słownictwo we współczesnym języku chińskim, wyrażające intencję oddziaływania na odbiorcę przez osobę mówiącą i zawierające w swoim znaczeniu implikację celu, jaki chce osiągnąć nadawca przez dane działanie językowe. Utworzone przy jego pomocy dyrektywne akty mowy służą wywieraniu nacisku na odbiorcę i skłonieniu go do podjęcia odpowiednich działań. Dyrektywne akty mowy mogą mieć formę bezpośrednio wydanego polecenia lub wypowiedzi w różnym stopniu sugestywnej, zawierającej odniesienia do szerszego kontekstu okoliczności, sytuacji, wspólnych doświadczeń czy wartości. O pośrednim charakterze aktu mowy decydują m.in. zastosowane czasowniki, których użycie wynika z kompetencji językowych nadawcy, poruszającego się w zasobach subtelnie różniących się między sobą, nacechowanych intencją bliskoznacznych wyrazów. Analizie poddane zostały komunikaty Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej Tajwanu, opublikowane na portalu społecznościowym Facebook w okresie pandemii COVID-19 między 31 grudnia 2019 r. a 21 października 2020 r. Przedmiotem analizy jest 212 wyselekcjonowanych wypowiedzi, zbadanych pod kątem znaczenia i siły illokucyjnej czasownika. Analiza jakościowa pokazała nacechowanie czasowników sposobem i siłą oddziaływania oraz intencją nadawcy wypowiedzi, a analiza ilościowa wskazała preferencje nadawcy.

Słowa kluczowe: współczesny język chiński; akty mowy; dyrektywność; siła illokucyjna; COVID-19 na Tajwanie; komunikaty Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej Tajwanu; fanpage Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej Tajwanu na Facebooku

Dr hab. EWA ZAJDLER, prof. UJ – Uniwersytet Jagielloński, Wydział Filologiczny, Instytut Orientalistyki; e-mail: ewa.zajdler@uj.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2640-9029>.

Mgr EWA TOKARSKA – absolwentka sinologii UJ; ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9943-0063>.

* Artykuł finansowany ze środków programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 EPIDEMIC:
PART 2: LEXICAL SUGGESTIVENESS:
AN ANALYSIS OF DIRECTIVE SPEECH IN SELECTED COMMUNICATIONS
OF THE MINISTRY OF HEALTH AND WELFARE, TAIWAN

Abstract. This article deals with the vocabulary of Mandarin Chinese that expresses the speaker's intention to verbally influence an addressee. In directive speech, specific words are used to exert pressure on the addressee and induce one to undertake an action. Speech can take the form of an imperative or a statement with varying degrees of suggestiveness and containing contextual references. The speaker's ability to use near synonyms allows them to mitigate tone. The announcements of the Taiwanese Ministry of Health Welfare published on the Facebook fanpage during COVID-19 from December 31, 2019, to October 21, 2020, were analysed. A total of 212 utterances were examined for verb meaning and illocutionary force of the statement. The qualitative analysis showed verbal features in terms of the manner and intention in the utterance, while the quantitative analysis showed the speaker's preference.

Keywords: Mandarin Chinese; speech; directive speech; illocutionary force; COVID-19 in Taiwan; Ministry of Health and Welfare of Taiwan; Taiwan Ministry of Health and Welfare Facebook fanpage

WPROWADZENIE

Aktami mowy nazywa się wszelkiego rodzaju działania werbalne podejmowane w formie wyartykułowanej wypowiedzi, ustnej lub pisemnej. Służą one jako narzędzie komunikacji i pomagają w realizacji intencji komunikacyjnych, a ich treścią są wypowiedane słowa (Yule 1996, 47; Granat 2013). Zarys teorii aktów mowy opisano w części 1. *Komunikacja w kontekście epidemii COVID-19* (zob. Zajdler i Tokarska 2024). Niniejszy artykuł prezentuje drugą część wyników badania komunikatów w języku chińskim, opublikowanych na portalu społecznościowym Facebook, i koncentruje się na zastosowanych przez nadawcę środkach leksykalnych. Nadawcą komunikatów jest Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej Tajwanu (dalej: MZiOST), a odbiorcą liczna grupa obywateli czerpiących z fanpage'a wiedzę o aktualnej sytuacji covidowej kraju. W badaniu przyjęto ramy czasowe publikacji postów od 31 grudnia 2019 do 21 października 2020 r.

W związku z dynamiczną sytuacją epidemiologiczno-sanitarną tego okresu strona ta nie tylko zyskała wysoką oglądalność, lecz także stała się kanałem informacyjno-edukacyjnym w zakresie zachowań indywidualnych i społecznych w tym okresie. W badaniu przyjęto, że intencją autorów wpisów reprezentujących instytucję państwową jest troska o dobro obywateli, wyrażająca się zarówno w podejmowanych decyzjach i działaniach władzy państwowej,

jak i w zaangażowaniu obywateli we wspólnotową społeczną odpowiedzialność. Współczesne media społecznościowe wpisują się w definicję komunikowania proponowaną przez Macieja Mrozowskiego (2001, 14 i 17), w której nadawcy i odbiorcy znana jest konwencja przekazu treści i emocji, a samo działanie zawiera w sobie celowość komunikowania i wywołania u odbiorcy określonych reakcji.

Aby zaobserwować siłę nacisku na odbiorcę komunikatu, zebrano z fanpage'a MZiOST materiał językowy wypowiedzi dyrektywnych, czyli takich, w których wybrzmiewa próba wpłynięcia na zachowanie odbiorcy. Samo słownictwo wpisuje się w aspekt lokucyjny aktu mowy jako uporządkowany pojęciowo podsystem kodu językowego. Analizowane jednak w określonym kontekście działania językowego jest narzędziem do osiągnięcia celu, zawiera w sobie intencje nadawcy i stanowi o sile illokucyjnej danej wypowiedzi. Takie nacechowanie danej wypowiedzi wywołuje u odbiorcy efekt perlokucyjny, tj. wszelkie reakcje czy konsekwencje wywołane wypowiedzią (Zdunkiewicz 2001, 271). W zebranych materiałach językowych analizie poddano te leksemy, które nadawały wypowiedzi ton oczekiwania od odbiorcy określonego zachowania. W badaniu porównano i usystematyzowano tak nacechowanie leksem według kryterium przypomnienia, zachęty, nacisku i przymusu.

1. SPOŁECZNY I KULTUROWY KONTEKST KOMUNIKACYJNY FANPAGE'A MZiOST

Podczas epidemii COVID-19 MZiOST komunikowało się ze społeczeństwem na dwa równoległe sposoby: oficjalny i mniej formalny. Oficjalnie MZiOST obwieszczało obowiązujące zarządzenia na swej stronie internetowej [1]¹ i na stronie podlegającego mu centrum ds. kontroli zakażeń (ang. *Taiwan Centers for Disease Control*, chiń. 衛生福利部疾病管制署 *Wèishēng fúlì bù jíbìng guǎnzhi*) [2]. Dodatkowo, centrum zarządzania epidemią (ang. *Central Epidemic Command Center* (CECC), chiń. 中央流行疫情指揮中心 *Zhōngyāng liúxíng yìqíng zhǐhuī zhōngxīn*) podawało komunikaty podczas transmitowanych na żywo konferencji prasowych. Publikując posty i transmisje CECC na żywo na portalu Facebook na profilu MZiOST, docierano do odbiorców w sposób mniej oficjalny, a jednocześnie bardziej dostępny i bezpośredni. Akty mowy wyrażające w stosunku do adresata oczekiwanie podjęcia określonego działania to dyrektywne akty mowy (Searle 1975; Zdunkiewicz

¹ Numerem w nawiasie kwadratowym oznaczono referencje do źródła internetowego.

2001, 275–276). Przyjmując za kryterium sposób wyrażenia przez nadawcę intencji komunikacyjnej, Searle wprowadził dodatkowy podział aktów mowy na bezpośrednie i pośrednie. Dyrektywność, której to badanie dotyczy, może być zatem realizowana w bezpośredni lub pośrednim sposób, zależnie od użytych wyrazów, zastosowanych środków gramatycznych, sytuacji, której wypowiedź dotyczy, i kontekstu znanego nadawcy i odbiorcy (Zdunkiewicz 2001, 271–272).

Pierwszym i zasadniczym kontekstem pozajęzykowym jest rozprzestrzenienie się na przełomie 2019 i 2020 r. wirusa SARS-CoV-2, wywołującego chorobę COVID-19. Na stronie Polskiej Akademii Nauk publikującej informacje zespołu ds. COVID-19 przy prezesie PAN dla prasy [3] w artykule „Pandemia – jak radzą sobie najlepsi? (Stanowisko 26 z 8 grudnia 2021 r.)” można przeczytać:

[...] władze Tajwanu były w stanie dostarczyć opinii publicznej na czas dokładnych i zrozumiałych informacji na temat rozwijającej się epidemii. Jest to przykład szczególny, bowiem przez pandemię COVID-19 społeczeństwo Tajwanu przechodzi z bardzo małą liczbą zakażeń [...] i zgonów [...], bez strat w gospodarce [...] oraz ze stabilnie niskim poziomem restrykcji.

Notatka ta przypomina, że duże znaczenie w umiejętnie podjętej profilaktyce na Tajwanie miały doświadczenia tego kraju z 2003 r. z epidemią SARS, sprawna polityka, komunikacja i zaufanie obywateli do władz i do siebie nawzajem. Jak podsumowuje zespół:

Tajwan zinstytucjonalizował przekaz informacji na temat pandemii. Oznacza to, że instytucja odpowiedzialna za zarządzanie w trakcie pandemii (CECC) wraz ze specjalnie powołaną komisją ds. komunikacji opracowywały materiały dla mediów – także społecznościowych – w tym filmy, memy, plakaty, rysunki czy naklejki. Informowanie i edukowanie społeczeństwa przy jednoczesnym zwalczaniu dezinformacji stały się nadrzędnymi celami strategii komunikacyjnej tajwańskich władz [3].

Drugim istotnym czynnikiem wpływającym na indywidualne zachowania jest poczucie przynależności do grupy, w tym tradycja i kultura. W tym konkretnym wypadku spośród głównych nośników chińskiej mentalności, tj. twarzy (chiń. 面子 *miànzi*), znajomości (chiń. 關係 *guānxi*) i grzeczności (chiń. 禮貌 *lǐmào*) (zob. Wesołowski 2011, 194), należy podkreślić zabieganie o „zachowanie twarzy” jako wartość przekazywaną w domu i społeczeństwie,

a wyrażającą się m.in. w grzeczności. Zbigniew Wesołowski (2011, 195) wskazuje na „syndrom grupowego myślenia albo gromadomyślenie” (chiń. 團體迷思 *tuántǐ mísī* albo 團體盲思 *tuántǐ mángsī*; ang. *groupthink*) – termin w psychologii społecznej oznaczający uleganie ograniczającej sugestii i naciskowi grupy, której jest się członkiem”.

Zanim więc materiał językowy komunikatów zostanie poddany analizie, warto nieco przyjrzeć się kontekstowi, silnie wpływającemu na zachowania werbalne. Komunikując się ze sobą, zarówno nadawca, jak i odbiorca starają się budować własny dobry wizerunek, zachowując przy tym twarz. Obie strony mają też zwykle na uwadze uczucia, samopoczucie i potrzeby rozmówcy (Yule 1996, 61). Termin „twarz” oznacza ‘publiczny wizerunek danej osoby’, wskazuje więc na kontekst społeczny. Odnosi się on do emocjonalnego i społecznego poczucia własnej autonomii i oczekiwania, że będzie ono respektowane przez innych. Grzeczność w interakcji można zatem zdefiniować jako ‘środki stosowane w celu okazania szacunku w stosunku do twarzy drugiej osoby’. Zasady grzeczności mają znaczenie i zastosowanie w przypadku wszystkich aktów mowy (Yule 1996, 60; Wesołowski 2011, 194–201). Na grzeczność składają się: używanie określonych struktur gramatycznych nienakładających w bezpośredni sposób zobowiązań na odbiorcę oraz wybory leksykalne uczestników interakcji. Grzeczność czyni rozmówcę równoprawnym partnerem w rozmowie, co ma duże znaczenie, zwłaszcza w przypadku odbioru przez adresata dyrektywnego aktu mowy (Yule, 1996, 60–69). Pozytywna strategia grzeczności odwołuje się do naznaczonej szacunkiem dla odbiorcy inkluzywności. Przynależność do grupy i podjęcie wspólnego działania z odbiorcą jest wartością samą w sobie, pozwala „zachować twarz” nadawcy komunikatu i „daje twarz” także odbiorcy. Negatywna strategia grzeczności stawia nadawcę w nieco mniej komfortowej relacji uniżenia względem odbiorcy, wynikającej z konfucjańskiego porządku i rytualizmu. Pozostawiając odbiorcy wypowiedzianej prośby decyzję o podjęciu działania, strategia negatywna w pełni wpisuje się w harmonię, ład i dobre relacje międzyludzkie (Lin 2005, 41; Wesołowski 2011, 180; Yule 1996, 62, 64–65).

Niniejsza analiza zebranego słownictwa z fanpage’a MZiOST ukazuje różnorodność środków leksykalnych i zróżnicowaną siłę illokucyjną wyrazów w wypowiedziach dyrektywnych w kontekście pandemii COVID-19.

2. MATERIAŁ JĘZYKOWY I KRYTERIA ANALIZY

Przyjmując, że syndrom grupowego myślenia wpływa na sposób używania zasobów leksykalnych, w badanych wypowiedziach wskazano wyrazy i konstrukcje wyrazowe odpowiadające za dyrektywność, a następnie poddano analizie ich siłę illokucyjną, wynikającą z intencji nadawcy, oraz efekt perlokucyjny, spodziewany w wyniku danego działania językowego.

Wstępna ocena wypowiedzi ukierunkowana była na wskazanie tzw. komunikatów wspierających, czyli takich, które sygnalizują odbiorcy problem i zawierają dyskretną gotowość do udzielenia mu pomocy, pozostawiając mu jednak autonomię działania i decydowania (Sepkowska 2014, 27). Spośród 1055 komunikatów do badań wyselekcjonowano 212 wypowiedzi. W zebranych materiale znalazły się komunikaty występujące z hasztagiem². Odsyła on odbiorcę do tekstów zawierających dane słowo lub frazę, przez to usprawnia wyszukiwanie treści na dany temat w Internecie lub w danym portalu i zwiększa przy tym zasięg danej wiadomości (Laucuka 2018, 57–58).

Za narzędzia nacechowania komunikatów dyrektywnością i wyłonienia dyrektywnych aktów mowy przyjęto:

- środki leksykalne – czasowniki komunikujące oczekiwania nadawcy względem podjęcia przez odbiorcę działania lub zachowania,
- środki gramatyczne osłabiające bezpośredniość rozkazu, życzenia lub prośby,
- strategie komunikacyjne towarzyszące dyrektywom w relacji „urząd–obywatel” (zob. Zajdler i Tokarska 2024).

W materiale językowym pominięto tytuły i treści odnośników do zewnętrznych materiałów, takich jak filmy i inne strony internetowe stanowiące odrębne komunikaty.

² Na portalach społecznościowych i innych stronach internetowych słowa lub wyrażenia poprzedzone mogą być symbolem # – hasztagiem. Hasztag to rodzaj odnośnika przekierowującego do zbioru tekstów zawierających słowo nim oznaczone. Hasztagi mogą występować jako pojedyncze słowa typu #raport, jak również mogą stanowić integralny element w środku zdania, np. 一起加油, 繼續 #正向防疫 *Yìqǐ jiāyóu, jìxù #zhèngxiàng fángyì* ‘razem do boju, kontynuujmy #pozytywne zapobieganie epidemii’. Stosowanie hasztagów nie utrudnia dekodowania treści wypowiedzi przez adresata, umożliwia natomiast podzielenie się wiadomością z szerszym gronem internetowych odbiorców (Laucuka 2018, 57–58). Szerzej na ten temat zob. Zajdler i Tokarska 2024.

3. ŚRODKI LEKSYKALNE W WYPOWIEDZIACH: ANALIZA JAKOŚCIOWA I ILOŚCIOWA

Rdzeniem wypowiedzi jest orzeczenie. Środki leksykalne tworzące grupy wyrazowe w funkcji orzeczenia odgrywają zatem szczególną rolę dla komunikowanej treści. Nie wyklucza to udziału wyrazów należących do innych klas gramatycznych lub środków gramatycznych w nadawaniu wypowiedzi określonego znaczenia, tonu czy cechy. W analizie leksykalnej omawianego materiału językowego istotna jest charakterystyka czasowników implikujących działanie i ich zróżnicowany stopień wywierania nacisku. Cechy te wykazują czasowniki wyrażające przypomnienie, oczekiwanie wobec odbiorcy, partnerską umowę stron oraz prośbę. W takim też porządku zostaną one omówione niżej, razem z kontekstem ich użycia.

Wybory leksykalne i gramatyczne nadawcy komunikatu mają kluczowe znaczenie dla jego odbioru. Jeżeli treść dyrektywy zawiera zbyt duży przymus, odbiorca może poczuć się przyparty do muru i bardziej skłonny do zignorowania polecenia, a w skrajnych przypadkach nawet do przeciwstawienia się nadawcy. Zamiast wydawać surowe osądy i nakazy, MZiOST wykorzystuje narzędzia pragmatyki do formułowania dyrektyw w taki sposób, by odbiorca nie czuł się zmuszony, lecz zachęcony do wykonania czynności wyrażonej dyrektywnym aktem mowy.

3.1. CZASOWNIKI WYRAŻAJĄCE PRZYPOMNIENIE

Przypominanie o zachowaniach już znanych wydaje się najłagodniejszą formą wypowiedzi dyrektywnej. Powtarzalność tych samych dyrektyw może prowadzić do podświadomych, powtarzalnych zachowań, co jest intencją komunikacyjną nadawcy omawianych komunikatów.

記得 *jìdé* ‘pamiętać’, 別忘了 *bié wàng le* ‘nie zapominaj’³

Wyrażenia 記得 *jìdé* ‘pamiętać/ pamiętaj’ i 別忘了 *bié wàng le* ‘nie zapominaj’ mają charakter skierowanej do odbiorcy komunikatu prośby. Tak sformułowana wypowiedź dyrektywna, mimo że jest bezpośrednia (na co wpływa zastosowany tryb rozkazujący), subtelnie implikuje działanie, które nie

³ Tłumaczenie części fraz i przykładów w formie osobowej uwarunkowane jest różnicami pomiędzy językiem chińskim a polskim i ma na celu zaprezentowanie Czytelnikowi jak najbardziej naturalnej formy w języku polskim.

wymaga zbyt wiele wysiłku ze strony odbiorcy. Sama intencja komunikacyjna uzasadniona jest troską o dobro odbiorcy i przekłada się na złagodzony dyrektywny akt mowy.

Czasownik 記得 *jìdé* ‘pamiętać’ występuje w badanym materiale językowym 102 razy. Wyraża on bezpośredni apel nadawcy o pamiętanie o wykonywaniu konkretnych wymienionych w wypowiedzi czynności. Najczęściej łączy się on z czasownikiem 要 *yào* ‘chcieć’ wyrażającym oczekiwanie wobec odbiorcy, np. we frazie 記得要 *jìdé yào* ‘pamiętaj, że należy’ (1), oraz z czasownikiem 繼續 *jìxù* ‘kontynuować’ we frazie 記得繼續 *jìdé jìxù* ‘pamiętaj, aby kontynuować’ (2).

Dwie podobne frazy: wspomniana wyżej 記得要 *jìdé yào* ‘pamiętaj, że należy’ i 要記得 *yào jìdé* ‘należy pamiętać’ omówione są oddzielnie (druga, gdy będzie mowa o 要 *yào* ‘chcieć’). Pierwsza pojawia się w badanym materiale językowym 24 razy, druga 28 razy. Tylko ta pierwsza w sposób bezpośredni komunikuje dyrektywę ‘pamiętaj’, druga eksponuje oczekiwanie. W przykładzie (1) nadawca komunikatu przypomina, jak ważne jest, by ośrodek zdrowia był placówką legalną.

- (1) 若需要中醫服務，記得要選擇合法中醫醫療院所喔。

Ruò xūyào zhōngyī fúwù, jìdé yào xuǎnzé héfǎ zhōngyī yīliáo yuànsuǒ ō
Jeśli potrzebujesz skorzystać z medycyny chińskiej, pamiętaj, że należy wybrać legalną klinikę.

Zamiast surowego zakazywania odwiedzania nielegalnych klinik medycyny chińskiej, nadawca wypowiedzi przez użycie frazy 記得要 *jìdé yào* ‘pamiętaj, że należy’ wyraża zaufanie, że odbiorca wie, jak postępować, i w razie potrzeby będzie pamiętać o wyborze legalnej placówki. Dodatkowym środkiem łagodzącym dyrektywę jest partykuła 喔 *ō*⁴. Podobnie w wypowiedzi (2), która łączy przypomnienie i kontynuację pozytywnych, wcześniej podjętych działań.

- (2) 記得繼續跟總柴一起響應防疫新生活運動，保護自己也保護別人！

Jìdé jìxù gēn Zǒngchái yīqǐ xiǎngyìng fángyì xīn shēnghuó yùndòng, bǎohù zìjǐ yě bǎohù biérén!

Pamiętaj, aby razem z Zongchai kontynuować nową kampanię na rzecz pozytywnego zapobiegania epidemii, chrońmy siebie i innych!

Użycie razem czasowników 記得 *jìdé* ‘pamiętać’ i 繼續 *jìxù* ‘kontynuować’ potęguje siłę przypomnienia (być może nie pierwszego), ale nie wywiera na-

⁴ Wszędzie tam, gdzie w analizie pojawia się zagadnienie środków łagodzących daną dyrektywę, można pogłębić wiedzę, czytając część 1. badania (zob. Zajdler i Tokarska 2024).

cisku. Ciekawym zabiegiem zaliczającym się do narzędzi grzeczności pozytywnej w wypowiedzi (2) jest propozycja wspólnego kontynuowania działania na rzecz zapobiegania epidemii przez nadawcę i odbiorcę, przy czym nadawcą jest fikcyjna postać suczki Zongchai⁵. Osobna implikacja w tej wypowiedzi realizowana jest przez czasownik 保護 *bǎohù* ‘chrońmy [siebie i innych]’.

Apel o pamiętanie można odwrócić i przedstawić jako apel o niezapominanie. Dyrektywa 別忘了 *bié wàng le* ‘nie zapominaj’ zastosowana jest w badanym materiale w sumie 12 razy (w tym 也別忘了 *yě bié wàng le* ‘nie zapominaj również (o/ że)...’ – 6 razy) w następujących frazach, z których kilka pojawia się niejednokrotnie:

別忘了專線 *bié wàng le zhuānxiàn* ‘nie zapominaj o specjalnej linii’,

別忘了給自己 *bié wàng le gěi zìjǐ* ‘nie zapomnij dać samemu sobie’,

別忘了，他們也是獨立的個體 *bié wàng le, tāmen yěshì dúlì de gètǐ* ‘nie zapominaj, że to także niezależne osoby’,

別忘了保護手手 *bié wàng le bǎohù shǒushǒu* ‘nie zapomnij chronić rącek’,

別忘了說 *bié wàng le shuō* ‘nie zapomnij powiedzieć’,

別忘了可 *bié wàng le kě* ‘nie zapomnij, że można’ (3) oraz

也別忘了 *yě bié wàng le* ‘nie zapominaj również (o/ że)...’.

- (3) 對於正乖乖待在家，好好進行居家檢疫/隔離的親友，大家別忘了可用視訊、電話等方式關心、鼓勵他們喔！

Duìyú zhèng guāiguāi dài zài jiā, hǎohǎo jìnxíng jūjiā jiǎnyì géli de qīnyǒu, dàjiā bié wàng le kě yòng shìxùn, diànhuà děng fāngshì guānxīn, gǔlì tāmen ō!

Jeśli chodzi o osoby, które posłusznie siedzą w domach i rzetelnie odbywają zaleconą domową kwarantannę/ izolację, nie zapominajmy o tym, że można okazać im naszą troskę i wsparcie poprzez rozmowę wideo, rozmowę telefoniczną i na inne sposoby!

Wypowiedź (3) to pośredni dyrektywny akt mowy, w którym intencją komunikacyjną jest prośba o wsparcie psychiczne dla osób odbywających kwarantannę lub pozostających w domowej izolacji, które mogą z tego powodu czuć się samotne. Wśród środków łagodzących i zmieniających bezpośredni akt mowy w trybie rozkazującym na pośredni akt mowy są partykuła 喔 *ō*, reduplikacje 乖乖 *guāiguāi* ‘grzecznie’ i 好好 *hǎohǎo* ‘porządnie’ (zob. Chao 1968, 118–225) oraz zaimek 大家 *dàjiā* ‘wszyscy’.

⁵ Suczka rasy shiba o imieniu Zongchai (總柴 *Zōngchái*, tłumaczenie dosłowne: ‘dyrektor shiba’), która pełni funkcję internetowego rzecznika prasowego, to fikcyjna postać fanpage’a MZiOST na Facebooku.

提醒 *tíxǐng* ‘przypominać, uprzedzać, zwracać uwagę na coś’

Niewielkie różnice semantyczne między synonimami pozwalają nadawcy wybrać czasownik i operować kontekstem, by wyrazić dyrektywy o różnej sile oddziaływania. Większy nacisk niż przypomnienie wywiera czasownik 提醒 *tíxǐng*, nacechowany tonem upominania i zwracania uwagi. Intencją komunikacyjną nadawcy jest bezpośrednio przypominanie o czymś, ale pośredni charakter aktu mowy realizuje się w kontekście troski o odbiorcę i zaufania, że odbiorca wie, jak powinien postąpić. Czasownik ten występuje razem z innymi środkami łagodzącymi: zbiorowym adresem, fikcyjnym nadawcą (maskotka Zongchai’a) czy redaktorem strony MZiOST, w następujących frazach:

提醒大家 *tíxǐng dàjiā* ‘przypominać wszystkim’ (4),

總柴提醒 *Zǒngchái tíxǐng* ‘Zongchai przypomina’ oraz

衛福編編提醒 *Wèifú Biānbīān tíxǐng* ‘redaktor strony MZiOST’.

- (4) 防疫期間提醒大家，身體健康重要，心理的健康也很重要喔！

Fángyì qíjiān tíxǐng dàjiā, shēntǐ jiànkāng zhòngyào, xīnlǐ de jiànkāng yě hěn zhòngyào ō!

W okresie zapobiegania epidemii przypominamy wszystkim, że zarówno zdrowie fizyczne, jak i psychiczne, są bardzo ważne!

Nadawca komunikatu zwraca w przykładzie (4) uwagę odbiorcy na zdrowie fizyczne i psychiczne, łagodząc ton upomnienia zaimkiem 大家 *dàjiā* ‘wszyscy’ i partykułą 喔 *ō*. Adresowanie komunikatu do ogółu społeczeństwa pozwala „zachować twarz” jednostce.

注意 *zhùyì* ‘uważać, zwracać uwagę, mieć na uwadze’

Pojawiający się 51 razy w badanym materiale czasownik 注意 *zhùyì* ‘uważać, zwracać uwagę, mieć na uwadze’ ma w dyrektywnych aktach mowy MZiOST ton silnie zobowiązujący do ‘ostrożności/ uważności’ na przyszłość. W badanych komunikatach czasownik 注意 *zhùyì* najczęściej (22 razy) łączy się z frazą 要注意 *yào zhùyì* ‘należy zwracać uwagę’. Pojawiają się też we frazach:

注意保暖 *zhùyì bǎonuǎn* ‘mieć na uwadze ochronę przed zimą’,

注意衛生 *zhùyì wèishēng* ‘zwracać uwagę na higienę’,

注意防曬 *zhùyì fángshài* ‘mieć na uwadze ochronę przeciwsłoneczną’ (5).

- (5) 衛福編編提醒，天氣熱要記得穿透氣衣物、補充水分，還要注意防曬喔！

祝福大家都平安健康！

Wèifú Biānbīān tíxǐng, tiānqì rè yào jìdé chuān tòuqì yīwù, bǔchōng shuǐfēn, hái yào zhùyì fángshài ō! Zhùfú dàjiā dōu píng'ān jiànkāng!

Redaktor strony przypomina o noszeniu przewiewnych ubrań, nawadnianiu organizmu i ochronie przed słońcem w czasie upałów! Życzę Wam wszystkim bezpieczeństwa i zdrowia!

W wypowiedzi (5) pojawiają się dyrektywy 記得 *jìdé* ‘pamiętać’ i 要注意 *yào zhùyì* ‘należy zwrócić uwagę’. Czasownik 要 *yào* ‘należy’ wzmacnia tu oczekiwanie.

Poza czasownikiem 注意 *zhùyì* ‘uważać, zwracać uwagę, mieć na uwadze’ w badanym materiale językowym w mniejszym stopniu wykorzystane są bliższoznaczne 小心 *xiǎoxīn* ‘być ostrożnym, zatroszczyć się’ (7 razy), 強調 *qiángdiào* ‘podkreślać/ zwracać uwagę na’ (3 razy) i 重申 *chóngshēn* ‘powtarzać’ (1 raz).

3.2. CZASOWNIKI WYRAŻAJĄCE OCZEKIWANIE WOBEC ODBIORCY

Intencją komunikacyjną dyrektywnych aktów mowy jest skłonienie odbiorcy do podjęcia określonego działania w przypadku nakazu lub zaniechania pewnego działania w przypadku zakazu. Nadawca zakłada, że odbiorca jest w stanie go wysłuchać, i oczekuje, że spełni jego oczekiwania, które można wyrazić za pomocą bezpośrednich lub pośrednich aktów mowy, w formie osobowej lub bezosobowej. Jak już wspomniano, decydując o formie wyrażania oczekiwania wobec odbiorcy, MZiOST jako podmiot wydający komunikat ma na względzie takie czynniki, jak ryzyko „utrąty twarzy” czy delikatność poruszanego tematu. W wypowiedziach zastosowano łagodnie implikujące oczekiwania czasowniki 希望 *xīwàng* ‘mieć nadzieję’ i 要 *yào* ‘chcieć’, wyrażające oczekiwanie, a także grzeczne, choć zdecydowane zakazy wyrażone za pomocą grupy czasownikowej 不要 *bùyào* ‘nie wolno’ i 務必 *wùbì* ‘musieć koniecznie, koniecznie upewnić się’ oraz łączący się z czasownikiem przysłówkiem zakazu 別 *bié* ‘nie [robić czegoś]’.

希望 *xīwàng* ‘mieć nadzieję’

Czasownik 希望 *xīwàng* ‘mieć nadzieję’ pojawia się głównie w wypowiedzianych ekspresywnych⁶ aktach mowy. MZiOST stosuje go również w dyrektywnych aktach mowy. W całym badanym materiale językowym występuje 40 razy. Wyrażanie nadziei na coś budzi u odbiorcy komunikatu pozytywne

⁶ Np. w zdaniu: 衛福編編希望大家都平安、健康 (pol. Redaktor ma nadzieję, że wszyscy są bezpieczni i zdrowi) czasownik 希望 *xīwàng* oznacza ‘życzenie zdrowia’ (akt ekspresywny).

konotacje, ponieważ kojarzy się z dobrymi intencjami nadawcy. Użycie czasownika 希望 *xīwàng* w dyrektywach jest zatem pragmatycznym działaniem nadawcy komunikatu, który stara się w ten sposób, by komunikat miał jak najmniej konfrontacyjny charakter i jak najgrzeczniejszy wydźwięk. W badanych komunikatach czasownik 希望 *xīwàng* tworzy np. następujące frazy⁷:

希望照顧 *xīwàng zhàogù* ‘mam nadzieję, że się zatroszczysz’ (6),
 希望平安健康/希望健康平安 *xīwàng píng'ān jiànkāng/ xīwàng jiànkāng píng'ān* ‘mam nadzieję, że jesteś bezpieczny i zdrowy’ (7),
 希望讓 *xīwàng ràng* ‘mam nadzieję, że sprawię, że...’,
 希望發揮公德心 *xīwàng fāhuī gōngdé xīn* ‘mam nadzieję, że wykażesz się duchem obywatelskim’,
 最希望的 *zuì xīwàng de* ‘najbardziej oczekiwany’.

- (6) 希望大家好好照顧自己。

Xīwàng dàjiā hǎohǎo zhàogù zìjǐ

Mam nadzieję, że wszyscy o siebie dobrze dbają.

Użycie w zdaniu (6) czasownika 希望 *xīwàng* wyraża troskę nadawcy o odbiorcę komunikatu i nadzieję, że podejmuje wysiłek zadbania o siebie teraz i w przyszłości. Podobnie przykład (7) łączy troskę i dyrektywę (24 wystąpienia w badanym materiale językowym).

- (7) 希望大家都平安健康。

Xīwàng dàjiā dōu píng'ān, jiànkāng.

Mam nadzieję, że wszyscy jesteście bezpieczni i zdrowi.

Na pozytywny odbiór przekazu tego komunikatu wpływa użycie słów 大家 *dàjiā* ‘wszyscy’ oraz 好好 *hǎohǎo* ‘porządnie’. Zaadresowanie dyrektywy do zbiorowości zmniejsza ryzyko „utruty twarzy” przez odbiorcę komunikatu, natomiast przysłówki 好好 *hǎohǎo* jako reduplikacja łagodzi wypowiedź.

要 *yào* ‘chcieć’

MZiOST wyraża swoje oczekiwania wobec odbiorcy również w silniejszy i bardziej bezpośredni sposób niż nadzieja. Taki zabieg potencjalnie zwiększa ryzyko „utruty twarzy” przez odbiorcę, nie musi jednak oznaczać odbierania komunikatów jako niegrzecznych, ponieważ wciąż towarzyszy tym komunikatom wykorzystanie strategii grzecznościowych oraz środków służących łagodzeniu tonu wypowiedzi.

⁷ W nawiasie okrągłym podany jest numer przykładu komunikatu, egzemplifikującego zastosowanie frazy w kontekście.

Czasownik 要 *yào* najprościej tłumaczy się jako ‘chcieć’. Może on też pełnić funkcję czasownika posiłkowego i podkreślać, że czynność opisana wyrazem poprzedzonym 要 *yào* będzie mieć miejsce w przyszłości lub jest planowana. Takie właśnie użycie czasownika 要 *yào* przeważa w badanym materiale. W zależności od kontekstu i innych składników zdania czasownik 要 *yào* można również tłumaczyć jako ‘zamierzać’, ‘musiec’, ‘mieć powinność’. Wyraża on zatem zdecydowane oczekiwanie nadawcy w stosunku do odbiorcy, co czyni wypowiedź bezpośrednim aktem mowy o stosunkowo łagodnym tonie. Nadawca komunikatów z czasownikiem 要 *yào* kieruje je do szerokiego, nieokreślonego grona odbiorców lub wskazuje konkretnego odbiorcę lub grupę osób, której dotyczy dana dyrektywa. W przypadku, gdy odbiorca dyrektywy nie jest wskazany, 要 *yào* tłumaczyć można jako czasownik nieosobowy ‘należy [coś zrobić]’. Mimo że 要 *yào* wyraża oczekiwanie w tonie zdecydowanym, dzięki kontekstowi i środkom łagodzącym ton wypowiedzi ma wysoką frekwencyjność użycia.

Czasownik 要 *yào* w badanych komunikatach MZiOST jest użyty do formułowania dyrektywnych aktów mowy 248 razy, z czego wskazanie przez nadawcę osoby (lub osób), której dotyczy dyrektywa, występuje w 113 wypowiedziach, nie wskazano ich natomiast w pozostałych 135 przypadkach. Wskazanie lub niewskazanie adresata wynika z czynników zewnętrznych (okoliczności lub sprawy, której dotyczy komunikat) i może wpływać na zachowanie/ utratę twarzy odbiorcy, gdy nadawca podejmuje drażliwy problem za pomocą dyrektywy. W dyrektywach, które są uwarunkowane troską nadawcy o dobro i zdrowie odbiorcy (a nie np. nadawcy), stosowany jest bezpośredni akt mowy przy równoczesnym łagodzeniu tonu wypowiedzi dyrektywnej, np. poprzez zastosowanie przysłówków intensywności (Zeng 2007, 67–68), partykuł oraz powoływanie się na zbiorowość. W badanym materiale czasownik 要 *yào* tworzy następujące przykładowe frazy:

要好好 *yào hǎohǎo* ‘należy porządnie’,
 還(是)要 *hái(shì) yào* ‘wciaż należy, należy też’,
 一定要 *yīdìng yào* ‘z pewnością należy’ (8),
 大家要 *dàjiā yào* ‘wszyscy musimy’ (8),
 要記得 *yào jìdé* ‘należy pamiętać’ (9),
 要注意 *yào zhùyì* ‘należy zwracać uwagę’,
 要聽 *yào tīng* ‘należy słuchać’,
 要警覺 *yào jǐngjué* ‘należy być czujnym’,
 要保持 *yào bǎochí* ‘należy utrzymywać/ zachowywać’.

- (8) 身體健康真的很重要，大家一定要時時注意自己的血壓、體重、腰圍等數值，養成良好的健康習慣啲！

Shēntǐ jiànkāng zhēn de hěn zhòngyào, dàjiā yìdìng yào shíshí zhùyì zìjǐ de xiěyā, tǐzhòng, yāowéi děng shùzhí, yǎngchéng liánghǎo de jiànkāng xíguàn yō!

Zdrowie jest naprawdę ważne. Wszyscy musimy zwracać uwagę na nasze ciśnienie krwi, wagę, obwód talii itp. i wyrobić sobie dobre nawyki zdrowotne!

W wypowiedzi (8) nadawca w sposób bezpośredni wyraża dyrektywę, wskazując osoby, których oczekiwanie dotyczy (大家 *dàjiā* ‘wszyscy’, tj. całe społeczeństwo). Dyrektywę poprzedza opinia nadawcy: „Zdrowie jest naprawdę ważne”. Nadawca ponownie kieruje dyrektywę do zbiorowości, stosując tym razem zaimek 大家 *dàjiā* jako zaimek inkluzywny, przez co dodatkowo wyraża solidarność z odbiorcą. To dlatego dyrektywa jest tłumaczona w pierwszej osobie liczby mnogiej, z uwzględnieniem samego nadawcy jako osoby będącej obiektem czynności wyrażonej dyrektywą.

Czasownik 要 *yào* łączy się z przysłówkiem 一定 *yīdìng* ‘z pewnością’ 39 razy w badanym materiale. Tutaj, chociaż 一定 *yīdìng* jest przysłówkiem intensywności i podobnie jak partykuła 啲 *yō*, łagodzi ton całej wypowiedzi.

Jeżeli dyrektywny akt mowy porusza negatywne zjawiska społeczne, którym nadawca chce zapobiec, może on narazić odbiorcę na „utrata twarzą”. Wtedy preferowane jest formułowanie dyrektywy bez wskazywania osoby, której ma ona dotyczyć. W ten sposób nadawca powstrzymuje się od ostracyzmu wobec osób postępujących w niepożądany sposób i minimalizuje ryzyko potencjalnego negatywnego odbioru komunikatu.

- (9) 適逢清明期間，家人團聚時，要記得尊重孩子的身體喔。

Shìféng qīngmíng qíjiān, jiārén tuánjù shí, yào jìdé zūnzhòng hái'zi de shēntǐ ō.

W czasie rodzinnych spotkań w nadchodzącym okresie Święta Zmarłych, należy pamiętać o tym, aby traktować dziecko z szacunkiem.

Wypowiedź (9) pochodzi z komunikatu poprzedzającego Święto Zmarłych⁸ na Tajwanie. Jest to dla Tajwańczyków okazja do rodzinnych spotkań przy grobach zmarłych członków rodziny. Intencją komunikacyjną nadawcy jest troska o najmłodszych członków rodziny, biorących udział w spotkaniu. Dłuższy czas spędzony na cmentarzu powoduje nudę i ewentualne niestosowne

⁸ Obchodzone 4 kwietnia.

zachowanie dzieci, co może je narazić na zastosowanie kary cielesnej ze strony poirytowanego opiekuna. Nadawca jest przeciwny takiemu rozwiązaniu, nie wyraża jednak w sposób bezpośredni swojej dezaprobaty wobec bicia dzieci. Zamiast tego używa frazy 要記得 *yào jìdé* ‘należy pamiętać’, zakładając, że odbiorca wie o tym, co jest przedmiotem dyrektywy, ale można mu ewentualnie o tym przypomnieć. Brak wskazania adresata dyrektywy wynika tu również z tego, że nadawca nie chce kwestionować kompetencji odbiorcy (np. rodzica czy dziadka). Całość wypowiedzi łągodzi znajdująca się na końcu partykuła 喔 *ō*.

不要 *bùyào* ‘nie wolno’ i 別 *bié* ‘nie [robić czegoś]’

Dyrektywne akty mowy poza wyrażaniem nadziei i sygnalizowaniem powinności, formułują także zakazy, komunikujące inne oczekiwanie wobec odbiorcy. Pojawiający się 71 razy w badanym materiale komunikatów MZiOST zakaz 不要 *bùyào* ‘nie wolno’ składa się z partykuły przeczącej 不 *bù* oraz omawianego wyżej polisemantycznego czasownika 要 *yào* ‘chcieć’. Wyrażenie 不要 *bùyào* oznacza ‘nie chcieć’ i w dyrektywnych aktach mowy komunikuje silny zakaz, tłumaczony jako ‘nie wolno’. Jego krótszą, monosylabyczną wersją jest przysłówek 別 *bié*, który pojawia się w badanym materiale 17 razy. Dyrektywny charakter wypowiedzi z użyciem 別 *bié* jest przez odbiorcę także jednoznacznie odczytywany jako zakaz. Ponadto 別 *bié* zawiera wyraźny ton rady, jest zatem delikatniejszą formą niż 不要 *bùyào*. Mimo że 不要 *bùyào* wyraża silną dyrektywę, nadawca może złagodzić jej ton i sformułować grzeczną wypowiedź. Przykłady (10) i (11) prezentują zakazy.

- (10) 答應總柴，口罩用完，不要亂丟。亂丟口罩真的很沒公德心，拜託不要這樣！

Dāyìng Zǒngchái, kǒuzhào yòng wán bù yào luàn diū. luàn diū kǒuzhào zhēn de hěn méi gōngdéxīn, bàituō bù yào zhèyàng!

Obiecaj Zongchai’owi, że nie będziesz wyrzucać масечек gdzie popadnie, gdy skończysz ich używać. Naprawdę nie wypada wyrzucać масечек gdzie popadnie. Bardzo proszę, nie rób tego!

W wypowiedzi (10) zawarte są trzy dyrektywy, w tym dwie utworzone z pomocą zakazu 不要 *bùyào* i jedna przez prośbę w trybie rozkazującym 拜託 *bàituō*. Zakaz wyrzucania масечек gdzie popadnie powtórzony jest dwukrotnie, a pierwsza wypowiedź poprzedzona jest prośbą skierowaną do odbiorcy, by obiecał fikcyjnemu nadawcy komunikatu suczce Zongchai, że nie będzie tego robił. Wykorzystany został tu zabieg pragmatyczny w postaci nawiązania,

przez prośbę bezpośredniego kontaktu z odbiorcą komunikatu, wprowadzający wydzźwięk emocjonalny przy jednoczesnym wyeksponowaniu oczekiwań nadawcy wobec adresata. Drugie zdanie z 不要 *bùyào* wyraża osąd nadawcy – zwiększa zatem personalny wymiar komunikatu. Osąd ten łagodzony jest za pomocą przysłowka intensywności 真的 *zhēn de* ‘naprawdę’, który czyni wypowiedź bardziej kolokwialną. Innym środkiem łagodzącym ton wypowiedzi (10) jest zastosowanie zwrotu grzecznościowego 拜託 *bàituō* ‘uprzejmie prosić’. Cała wypowiedź posiada cechy komunikacji personalnej, dlatego zakaz z użyciem 不要 *bùyào* można tłumaczyć w drugiej osobie liczby pojedynczej.

- (11) 吃飯飯前、看診後、接觸病人前後、上廁所後、打噴嚏後（要搗口鼻），
記得要用肥皂勤洗手喔！千萬不要吃手手喔！

Chī fàn fàn qián, kàn zhěn hòu, jiē chù bìng rén qián hòu, shàng cè suǒ hòu, dǎ pēn tì hòu (yào wǔ kǒu bí), jì dé yào yòng féi zào qín xǐ shǒu ō! Qiān wàn bùyào chī shǒu shǒu ō!

Pamiętaj, że przed jedzeniem, po badaniach, przed i po kontakcie z pacjentem, po wyjściu z toalety oraz po kichnięciu (wtedy zakrywaj usta i nos) należy dokładnie umyć ręce mydłem! W żadnym wypadku nie wolno jeść rękami/ rączkami!

Nadawcą wypowiedzi (11) jest fikcyjna postać – suczka Zongchai, która w żartobliwy sposób dzieli się z odbiorcami własnym doświadczeniem z alergią. Istotą przekazywanego przez nią komunikatu jest jednak wypowiedź dyrektywna zobowiązująca do higieny rąk, także w kontekście posiłków. Reduplikacja rzeczownika 手 *shǒu* ‘ręka’, dająca jego zdrobnienie, oraz kończąca zdanie partykuła 喔 *ō* wpisują się w łagodzący i żartobliwy ton wypowiedzi.

W badanym materiale pojawiły się też frazy: 不要對立 *bùyào duìlì* ‘nie wolno się sprzeciwiać’, 不要用手擦 *bùyào yòng shǒu cā* ‘nie wolno wycierać rękami’ oraz 不要浪費水 *bùyào làngfèi shuǐ* ‘nie wolno marnować wody’.

Podobną funkcję komunikacyjną pełnią wypowiedzi dyrektywne ze wspomnianym już 別 *bié* ‘nie robić czegoś’. Mają charakter zalecenia i dobrej rady, wzmacnianej m.in. przez przysłówek 千萬 *qiānwàn* ‘pod żadnym pozorem’, np. 千萬別心存僥倖 *qiānwàn bié xīncún jiǎoxìng* ‘pod żadnym pozorem nie zdawaj się na los szczęścia’.

Przysłówek 別 *bié* występuje w badanym materiale także we frazach 別忘了 *bié wàng le* ‘nie zapominaj’ (omówiona wcześniej), 別擔心 *bié dānxīn* ‘nie martw się’ i 小心別掉地上 *xiǎoxīn bié diào dìshàng* ‘uważaj, by nie upuszczać [maseczki] na ziemię’. Przysłówek 別 *bié* omówiony został w części poświęconej

czasownikom ze względu na bliskoźnaczność z frazą czasownikową 不要 *bùyào* ‘nie wolno’ i podobne użycie w wypowiedziach dyrektywnych.

務必 *wùbì* ‘musieć koniecznie’, ‘koniecznie upewnić się’

Czasownik 務必 *wùbì* ‘musieć koniecznie’, ‘koniecznie upewnić się’ pojawia się w badanym materiale językowym wypowiedzi dyrektywnych 26 razy. Wyraża konieczność i implikuje prośbę nadawcy, aby odbiorca zaangażował się i coś sprawdził. Akt mowy z użyciem tego czasownika ma charakter zdecydowanie dyrektywny, możliwy jednak do przyjęcia przez odbiorcę. Czasownik 務必 *wùbì* występuje w badanym materiale językowym we frazach:

務必佩戴口罩 *wùbì pèidài kǒuzhào* ‘koniecznie musieć mieć na sobie maseczkę’ (12),

務必找時間休息 *wùbì zhǎo shíjiān xiūxi* ‘koniecznie musieć znaleźć czas na odpoczynek’,

務必配合防疫措施 *wùbì pèihé fángyì cuòshī* ‘koniecznie musieć stosować się do środków zapobiegania epidemii’,

務必守法 *wùbì shǒufǎ* ‘koniecznie musieć przestrzegać prawa’,

務必配合相關規定 *wùbì pèihé xiāngguān guīdìng* ‘koniecznie musieć być zgodnym z odpowiednimi wymogami’,

務必告知醫師 *wùbì gàozhī yīshī* ‘koniecznie musieć poinformować lekarza’.

W podanym tu przykładzie wypowiedzi dyrektywnej (12) wyrażane oczekiwanie wobec odbiorcy jest mocniej nacechowane przymusem niż w przykładach wcześniejszych.

- (12) 一起繼續保持肥皂勤洗手、維持社交距離、人潮擁擠場所密閉場所務必戴口罩等衛生防疫好習慣喔！

Yīqǐ jìxù bǎochí féizào qín xǐshǒu, wéichí shèjiāo jùlǐ, réncháo yǒngjǐ chǎngsuǒ mǐbì chǎngsuǒ wùbì dài kǒuzhào děng wèishēng fángyì hǎo xíguàn ō!

Nadal utrzymujmy dobre nawyki higieniczne i zapobiegawcze, takie jak częste mycie rąk mydłem czy zachowanie dystansu społecznego, a także upewnijmy się zawsze, że nosimy maski w zatłoczonych miejscach i zamkniętych przestrzeniach!

Intencją komunikacyjną nadawcy wypowiedzi (12) jest skłonienie odbiorcy do utrzymywania reżimu sanitarnego w określonych sytuacjach. Zaangażowanie nadawcy w czynność wyrażoną dyrektywą podkreślone jest przysłówkiem 一起 *yīqǐ* ‘razem’. Przez ten zabieg nadawca wyraża utożsamienie się z grupą

odbiorców komunikatu, kierując dyrektywę również w stosunku do samego siebie, co w języku polskim pozwala sformułować zdanie w pierwszej osobie liczby mnogiej. Dyrektywny charakter wypowiedzi (12) jest łagodzony użyciem partykuły 喔 *ō*.

W badanym materiale pojawiają się również zakazy sformułowane za pomocą wyrazów 勿 *wù* ‘nie [robić czegoś]’ (9 razy), 切勿 *qièwù* ‘w żadnym wypadku nie [robić czegoś]’ (4 razy), 禁止 *jìnzhǐ* ‘zabraniać, zakazywać’ (1 raz) oraz 毋 *wú* ‘nie [robić czegoś]’ (1 raz).

3.3. CZASOWNIKI WYRAŻAJĄCE PARTNERSKĄ UMOWĘ STRON

Odbiorca komunikatu z reguły niechętnie przyjmuje same dyrektywy. Po pewnym czasie może on odnieść wrażenie, że jego niezależność jako jednostki i zdolność do samostanowienia są przez nadawcę kwestionowane. „Umawianie się” nadawcy z odbiorcą na wykonanie przez niego danej czynności zamiast wydawania mu poleceń to sposób na działanie dyrektywne z uszanowaniem autonomii odbiorcy i prawa do odmowy. Zabieg ten stawia na równi nadawcę i odbiorcę jako strony umowy, co sprawia, że odbiorca czuje się bardziej komfortowo. Zawieranie umowy między nadawcą a odbiorcą daje jednocześnie poczucie obopólnej współpracy i równomiernego zaangażowania. W tego typu dyrektywach może zatem występować zarówno grzeczność pozytywna, jak i negatywna. MZiOST w swoich wypowiedziach wykorzystuje opisany zabieg pragmatyczny, używając czasowników wskazujących na możliwość, a nie przymus wykonania czynności oraz czasowników podkreślających czynną interakcję pomiędzy nadawcą a odbiorcą.

3.3.1. Czasowniki wyrażające zachętę do zawarcia dwustronnej umowy

Aby wyrazić zachętę do zawarcia dwustronnej umowy, MZiOST w wydawanych przez siebie komunikatach wykorzystuje następujące czasowniki: 答應 *dāyìng* ‘obiecać, zgodzić się, przystać na coś’, 簽到 *qiāndào* ‘zapisać się, zadeklarować udział’ oraz 說好 *shuō hǎo* ‘dogadać się, umówić się’. Czasownik 答應 *dāyìng* występuje w badanym materiale 43 razy: 17 razy we frazie 答應總柴 *dāyìng Zǒngchái* ‘obiecaj Zongchai’ i 26 razy we frazie 答應請簽到 *dāyìng qǐng qiāndào* ‘obiecaj, proszę, że się na to godzisz’. Czasownik 簽到 *qiāndào* ‘zapisać się, zadeklarować udział’ pojawia się 36 razy, a 說好 *shuō hǎo* ‘dogadać się, umówić się’ występuje 9 razy, w tym 4 razy we frazie 說好

繼續一起不鬆懈 *shuō hǎo jìxù yìqǐ bù sōngxiè* ‘umówić się, by razem kontynuować i nie odpuszczać’. W badanym materiale 4 razy użyty został także czasownik 約定 *yuedìng* ‘zgodzić się na coś’.

3.3.2. Czasowniki wskazujące na możliwość, a nie przymus, wykonania czynności

Wskazując na możliwość, a nie przymus wykonania czynności, nadawca w dyrektywnych aktach mowy może wyrażać swoje preferencje, jednak ostateczna decyzja co do podjęcia lub niepodjęcia określonego działania należy do odbiorcy. Tak sformułowana dyrektywa jest grzeczniejsza i łatwiejsza do akceptacji przez odbiorcę.

Występujący 19 razy w badanym materiale językowym czasownik 歡迎 *huānyíng* ‘witać, zachęcać, zapraszać’ używany jest w wypowiedziach MZiOST w celu zachęcenia odbiorcy do podjęcia opcjonalnych działań bez nacisku na konieczność ich wykonania. Czynność wyrażana w takiej dyrektywie jest łatwiej akceptowana przez odbiorcę. W badanym materiale pojawia się często we frazie 歡迎大家 *huānyíng dàjiā* ‘zachęcamy wszystkich’.

Kolejne stosowane w komunikatach MZiOST czasowniki wskazujące na możliwość, a nie przymus, to 可以 *kěyǐ* ‘móc/ warto’, 讓 *ràng* ‘pozwalać, dawać możliwość, sprawiać, aby...’ oraz 願意 *yuànyì* ‘chcieć, być skłonny, życzyć sobie’.

Czasownik 可以 *kěyǐ* w badanym materiale występuje 69 razy, a jego najpowszechniejsze tłumaczenie na język polski to ‘móc’. Może być również tłumaczony jako ‘warto’. Zdanie z czasownikiem 可以 *kěyǐ* jest zazwyczaj przez odbiorcę odczytywane jako pośredni akt mowy, zawierający informację o przyzwoleniu/ zgodzie/ możliwości (bez przymusu) wykonania pewnych czynności, np. we frazach: 可以打 *kěyǐ dǎ* ‘można dzwonić’, 可以上網預約 *kěyǐ shàngwǎng yùyuē* ‘można umówić się na wizytę online’ oraz 建議可以尋求專業人員的協助 *jiànyì kěyǐ xúnqiú zhuānyè rényuán de xiézhù* ‘warto poszukać pomocy specjalisty’. Łagodny przekaz komunikuje czasownik 建議 *jiànyì* ‘zalecać’ lub połączenie 建議 *jiànyì* ‘zalecać’ i 可以 *kěyǐ* ‘móc’, dające komunikat: ‘zalecać, że warto [coś zrobić]’.

W dyrektywnych aktach mowy wyrażających możliwość bez przymusu MZiOST często wykorzystuje czasownik 讓 *ràng* ‘pozwolić, sprawić, że’ (50 razy w badanym materiale). Komunikuje on możliwość danej czynności i jest czasownikiem sprawczym. Użycie czasownika 讓 *ràng* w dyrektywnym akcie mowy pozwala przedstawić odbiorcę jako osobę sprawującą władzę decyzyjną,

osobę, której wybory mają wpływ na kształtowanie rzeczywistości. Czyni to dyrektywę bardziej akceptowalną dla odbiorcy, np. 找讓自己放鬆的方式找讓自己放鬆的方式 *zhǎo ràng zìjǐ fāngsōng de fāngshì* ‘znaleźć własny sposób umożliwiający relaks’.

Kolejnym czasownikiem zawierającym znaczenie możliwości/ wykazywania dobrej woli jest 願意 *yuànyì* ‘chcieć, być skorym do..., życzyć sobie’ (35 razy w badanym materiale). Czyni on wypowiedź grzeczniejszą i łagodniejszą. Całe zdanie (13) z frazą 願意配合 *yuànyì pèihé* ‘być skorym do współpracy’ powtórzone jest w badanych komunikatach 25 razy. To silnie ekspresywny akt mowy.

(13) 謝謝每一個願意配合的你，大家晚安。

Xièxiè měi yī gè yuànyì pèihé de nǐ, dàjiā wǎn'ān.

Dziękujemy każdemu z osobna skoremu do współpracy, dobranoc wszystkim.

Docenienie dobrowolności postępowania zgodnie z zaleceniami nadawcy jest wyrażone poprzez dziękowanie każdemu z osobna przez użycie frazy 每一個 *měiyīgè* ‘każdy’.

3.3.3. Czasowniki podkreślające czynną interakcję pomiędzy nadawcą i odbiorcą

Kolejnym sposobem na wyrażenie partnerskiej umowy stron w dyrektywnych aktach mowy jest wykorzystanie czasowników podkreślających czynną relację między nadawcą a odbiorcą. Czasowniki te kładą nacisk na interaktywny wymiar komunikatów i korespondencyjny charakter relacji nadawca–odbiorca. Korzystając z tego typu czasowników, nadawca świadomie wykorzystuje potencjał medium internetowego, które poza samym publikowaniem komunikatów umożliwia również szybkie otrzymanie informacji zwrotnej od odbiorcy oraz powielenie komunikatu przez odbiorcę, jeśli ten będzie miał na to ochotę. W ten sposób nadawca nie tylko włącza odbiorcę w interakcję, lecz także eksponuje możliwości odbiorcy w kreowaniu rzeczywistości. W badanym materiale językowym wykorzystano następujące czasowniki podkreślające interakcję pomiędzy nadawcą i odbiorcą: 分享 *fēnxiǎng* ‘udostępnić, podzielić się’ (65 razy⁹), 配合 *pèihé* ‘być w harmonii, współgrać, współpracować’ (53 razy) oraz 響應 *xiǎngyìng* ‘reagować, odpowiadać’ (28 razy). Pojawiły się

⁹ Internet umożliwia kopiowanie odnośnika do tekstu docelowego i udostępnianie go innym osobom lub opublikowanie na własnym koncie na portalu społecznościowym. Zachęcanie do tego przyczynia się do wysokiej frekwencji tego wyrazu.

one we frazach: 分享出去 *fēnxiǎng chūqù* ‘podzielić się’, 分享一下 *fēnxiǎng yīxià* ‘podziel się, proszę’, 願意配合 *yuànyì pèihé* ‘być skorym do współpracy’, 配合防疫 *pèihé fángyì* ‘współdziałać w zapobieganiu epidemii’, 一起配合 *yīqǐ pèihé* ‘współpracować ze sobą’ oraz 一起響應 *yīqǐ xiǎngyìng* ‘reagujmy razem’.

3.4. FORMY GRZECZNOŚCIOWE – PROŚBY

Formy grzecznościowe to odrębny, szeroki temat. Wymieniane są wśród środków łagodzących ton wypowiedzi. Wykorzystywane do formułowania komunikatów o przekazie nakazującym, ostrzegającym lub zakazującym czynią oczekiwania nadawcy bardziej prawdopodobnymi do osiągnięcia (Chen 2021, 100–101). Są integralną częścią pośrednich dyrektywnych aktów mowy, komunikują szacunek do odbiorcy przy jednoczesnym zachowaniu naturalnego brzmienia wypowiedzi i jej siły illokucyjnej. Do realizacji tego celu MZiOST w swoich komunikatach stosuje prośby z wykorzystaniem czasowników 請 *qǐng* ‘prosić’ (129 razy) i 拜託 *bàituō* ‘uprzejmie prosić’ (10 razy) oraz zaimka honoryfikatywnego drugiej osoby 您 *nín* ‘pan/ pani/ państwo’.

Prośby to złagodzone dyrektywne akty mowy, w których nadawca w sposób świadomy obniża swoją rangę względem odbiorcy i zdaje się na jego dobrą wolę realizacji czynności, o którą ten jest proszony.

Formalny zaimek drugiej osoby 您 *nín* ‘pan/ pani/ państwo’ w badanym materiale językowym pojawia się zaledwie 14 razy. Mimo że forma ta zwiększa grzeczność komunikatu, powiększa też dystans między nadawcą a odbiorcą. MZiOST natomiast zasadniczo preferuje wykorzystanie strategii zmniejszających dystans między rozmówcami. Jako instytucja jednak czasami w sposób formalny podkreśla szacunek do odbiorcy i jego działań.

PODSUMOWANIE

Analiza leksykalna dyrektywnych aktów mowy w podanych na oficjalnej stronie Facebooka, a skierowanych do obywateli komunikatach MZiOST, pokazała bogaty zasób czasowników o zróżnicowanej sile illokucyjnej i potencjale perlokucyjnym. Kontekst troski o dobro odbiorcy i odniesienie do aktualnych okoliczności pozwala nadawcy utworzyć precyzyjny komunikat, nacechowany zgodnie z jego intencją, bardziej lub mniej pośredni, celujący jako akt mowy w osiągnięciu zamierzonego skutku werbalnego działania. Omówione

czasowniki w różnym stopniu implikują działanie lub zachowanie: od przypomnienia, przez oczekiwanie, umowę stron, możliwość, delikatny nacisk, interakcję między nadawcą a odbiorcą, po zdefiniowaną prośbę.

Spośród zgromadzonych 1055 komunikatów do badań wybrano 212, klasyfikowanych jako komunikaty wspierające. Przeprowadzone badania i analiza jakościowa i ilościowa potwierdziły, że instytucja MZiOST przy wykonywaniu dyrektywnych aktów mowy w swoich komunikatach wykorzystuje subtelne różnice siły illokucyjnej czasowników i strategie językowe mające na celu zbliżenie się do odbiorcy i złagodzenie tonu wypowiedzi, czyniąc cel dyrektywy i oczekiwanie w relacji „urząd–obywatel” łatwiejszymi do zaakceptowania dla odbiorcy.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Chao, Yuen R. 1968. *A Grammar of Spoken Chinese*. Berkeley: University of California Press.
- Chen, Xinren. 2021. *Critical Pragmatic Studies on Chinese Public Discourse*. Abingdon: Routledge.
- Granat, Anna. 2013. „Intencja, błąd i skuteczność komunikacyjna w przekazie medialnym”. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio FF: Philologia* 31: 125–146.
- Laucuka, Aleksandra. 2018. „Communicative Functions of Hashtags”. *Economics and Culture* 15 (1): 56–62.
- Lin, Huey H. 2005. *Contextualizing Linguistic Politeness in Chinese – A Socio-pragmatic Approach With Examples From Persuasive Sales Talk in Taiwan Mandarin*. Praca doktorska. Ohio State University. Dostęp 15.02.2021. <https://www.semanticscholar.org/paper/Contextualizing-linguistic-politeness-in-Chinese-a-Lin/e3be72d1b0dca6b00dae3af1404536d689044068>.
- Mrozowski, Maciej. 2001. *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra-JR.
- Searle, John R. 1975. „A Taxonomy of Illocutionary Acts”. W: *Language, Mind, and Knowledge*, red. Keith Gunderson, 344–369. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Sepkowska, Zofia. 2014. *Podstawy przedsiębiorczości*. Warszawa: Difin.
- Wesołowski, Zbigniew. 2011. „Konfucjańskie podstawy porządku społecznego i zjawisko «twarzy»”. W: *Zrozumieć Chińczyków. Kulturowe kody społeczności chińskich*, red. Ewa Zajdler, 175–201. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- Yule, George. 1996. *Pragmatics (Oxford Introduction to Language Study Series)*. Oxford: Oxford University Press.
- Zajdler, Ewa, i Ewa Tokarska. 2024. „Komunikacja w kontekście epidemii COVID-19. Część 1: Strategie łagodzenia wypowiedzi dyrektywnej w wybranych komunikatach Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej Tajwanu”. *Roczniki Humanistyczne* 72 (9): 139–160. <https://doi.org/10.18290/rh24729.8>.

- Zdunkiewicz, Dorota. 2001. „Akty mowy”. W: *Współczesny język polski*, red. Jerzy Bartmiński, 269–280. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Zeng, Wei. 曾伟. 2007. „Kǒuyǔ zhōng chéngdù fùcí shǐyòng de xìngbié chāyì” 口语中程度副词使用的性别差异. *Xiūcí xuéxí* 修辞学习, 3: 65–70.

SŁOWNIKI

- Cíhǎi* 辞海 [Encyklopedia]. 1989. Shànghǎi: Shànghǎi císhū chūbǎnshè 上海: 上海辞书出版社.
- Wu, Guan-Hua 吴光华. 2002. *Hànzì yīngshì dàcídiǎn* 汉字英释大辞典 [Chińsko-angielski słownik znaków]. Shanghaj: Shànghǎi Jiāotōng Dàxué Chūbǎnshè 上海: 交通大学出版社.
- Xiàndài hànyǔ cídiǎn* 现代汉语词典 [Współczesny słownik języka chińskiego]. 2001. Běijīng: Shāngwù yīnshūguǎn 北京: 商务印书馆.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- [1] Wèishēng Fúlì Bù (衛生福利部). Strona MZiOST. Dostęp 24.04.2021. <https://www.mohw.gov.tw/mp-1.html>.
- [2] Wèishēng fúlì bù jíbìng guǎnzhi (衛生福利部疾病管制署). Strona Taiwan Centers for Disease Control. Dostęp 25.09.2025. <https://www.cdc.gov.tw/>.
- [3] Zespół ds. COVID-19 PAN. 8.12.2021. *Pandemia – jak radzq sobie najlepsi? (Stanowisko 26 z 8 grudnia 2021 r.)*. Dostęp 8.05.2023. <https://informacje.pan.pl/informacje/materialy-dla-prasy/3499-stanowisko-26-pandemia-jak-radza-sobie-najlepsi>.
- [4] Wèishēng Fúlì Bù (衛生福利部). Strona główna MZiOST [strona na Facebooku]. Dostęp 24.04.2021. <https://www.facebook.com/mohw.gov.tw/>.